

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

**การพัฒนาแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม
เพื่อรองรับนโยบายเศรษฐกิจสุขภาพ****Development of a model for upgrading business establishments into Wellness
Center in Maha Sarakham Province to support Health Economic Policy****รัฐวดี โคตรนรินทร์***
Rattawadee Khotnarin***บทคัดย่อ**

บทนำ : การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อรองรับนโยบายเศรษฐกิจสุขภาพ

วิธีการศึกษา : การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative method) ร่วมกัน โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ กมล สุทธิประเสริฐ เพื่อพัฒนา Wellness center กระทรวงสาธารณสุข ที่ต้องการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการ Wellness Center จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการประเมินรับรอง Wellness Center ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และ แบบประเมิน Wellness Center โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา สำหรับข้อมูลความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สถิติเชิงอนุมาน ใช้ Paired T-Test เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมก่อนและหลังการวิจัย การวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) โดยการอธิบาย ตีความ สร้างข้อสรุปด้วยวิธีอุปนัยจากการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม และจากการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาและวิจารณ์ : รูปแบบในการพัฒนาสถานประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อรองรับนโยบายเศรษฐกิจสุขภาพ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) จัดประชุมทบทวนปัญหาอุปสรรค ประจำปีงบประมาณ 2567 2) จัดประชุมจัดทำแผนและถ่ายทอดตัวชี้วัดและแนวทางการดำเนินงาน 3) ให้องค์ความรู้เรื่องเกณฑ์การประเมินแก่ผู้รับผิดชอบงานระดับอำเภอ/ระดับจังหวัด 4) การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ 5) การติดตามและประเมินผลเพื่อรับรองสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center 6) การให้รางวัลสถานประกอบการที่ผ่านการประเมินเพื่อเป็นการเสริมแรง 7) มีการทบทวนผลงานทั้งกระบวนการทั้งหมด เพื่อกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานในปีต่อไปให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีความเหมาะสมกับบริบทและเนื้อหาของงานวิจัยที่ต้องการความร่วมมือระหว่างคณะทำงานที่มีความเกี่ยวข้องและงานที่ต้องมีการบูรณาการในการดำเนินกิจกรรม ผลการใช้รูปแบบดำเนินงาน พบว่า 1) จำนวนสถานประกอบการที่ได้รับการรับรอง

*กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม

มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนทั้งหมด 26 แห่ง จากเดิมปี 2566 จำนวน 6 แห่ง 2) การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องพบว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 (S.D. = 0.32) ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 (S.D. = 0.23)

คำสำคัญ : การพัฒนา Wellness Center, ยกระดับ Wellness Center

Abstract

Introduction : This study aims to develop a model for upgrading establishments into wellness centers in Maha Sarakham Province to support health economic policy

Methods : This study was participatory action research that uses qualitative methods and quantitative method together by using the conceptual framework of the Ministry of Public Health's Wellness center development to develop business establishments and in crease their economic competitiveness, in conjunction with Participatory Action Research concepts of Kamol Sutthiprasert to study the results of a model development for upgrading business establishments into Wellness Center in Maha Sarakham Province to support health economic policy. The sample group is the Wellness Center committee, Maha Sarakham Province, which is obtained through Purposive Sampling total 8 people. The tool used to collect data was a questionnaire regarding the Wellness Center certification assessment process of the Maha Sarakham Provincial Public Health Office, group discussion recording form and Wellness Center Assessment Form. Using descriptive statistics for analyze basic data frequency, percentage, mean, and standard deviation. Inferential statistics used Paired T-Test to compare participation before and after the research, Used content Analysis by explaining, interpreting, and conclusions using inductive methods from participating in group processes and the interview.

Results : The development model for establishments to become wellness centers in Maha Sarakham Province to support the health economic policy consists of 7 components 1) Organizing a meeting to review problems and obstacles for fiscal year 2024 2) Organizing a meeting to develop an action plan and explain the indicators and operational guidelines 3) Provide knowledge to officials responsible for work at the sub-district and provincial levels 4) Promotion and development of entrepreneurial potential 5) Monitoring and evaluation to certify establishments as Wellness Centers 6) Awarding of evaluated establishments 7) Review the performance of the entire process to set operational goals for next year to be more efficient and effective. The participatory action research is appropriate for the context and content of research that requires collaboration among working groups in carrying out activities. The results of using the operating model found that 1) The number of certified establishments has increased to 26 in total, from 6 in 2023. 2) The participation of stakeholders before the development of participation was at a moderate level, with an average score of 3.38 (S.D. = 0.32), after participating in the activity, there was a high level of participation, with an average score of 4.10 (S.D. = 0.23).

Keywords : Development of, Wellness Center

บทนำ

นโยบายกระทรวงสาธารณสุขปี 2567 มีกรอบแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ “ประชาชนสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน” ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ความเป็นเลิศ โดยนโยบายเศรษฐกิจสุขภาพ เป็น หนึ่งในนโยบายสำคัญของ 13 นโยบายมุ่งเน้น ของความเป็นเลิศด้านการบริการของกระทรวง สาธารณสุข ปี พ.ศ. 2567 โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพประเทศไทยสู่ศูนย์กลาง การแพทย์มูลค่าสูง การต่อยอดพัฒนา Wellness center นวัตกรรมบริการ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับประชาชน เพื่อร่วมขับเคลื่อน เศรษฐกิจประเทศ⁽¹⁾ องค์การอนามัยโลกได้นิยาม Wellness ว่า “สภาวะสุขภาพที่เหมาะสมของปัจเจกบุคคล และหมู่คณะ” โดยกรมการแพทย์ แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้ให้นิยามของ ศูนย์เวลเนส (Wellness Center) หมายถึง สถานที่ ซึ่งผู้รับบริการจะได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติ ทั้งรูป รส กลิ่น เสียงและสัมผัส ใน วิธีการทำให้ตนเองหรือคนใกล้ชิดหรือครอบครัว มีสภาวะที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และความเชื่อ จนเกิดความตระหนักรู้ โดยได้รับคำแนะนำ ได้รับ คำปรึกษาหรือได้รับบริการ และแบ่งประเภท ออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ร้านนวดเพื่อสุขภาพ สปา ร้านอาหาร ที่พักนักท่องเที่ยว สถานพยาบาล⁽²⁾

จังหวัดมหาสารคามได้ขับเคลื่อนนโยบาย ดังกล่าวเพื่อสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว โดยมีการ ถ่ายทอดนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ทั้งในด้านการ พัฒนาสถานประกอบการ การรับรองผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะในการยกระดับสถานประกอบการทั้ง 5 กลุ่ม อันได้แก่ ร้านนวดเพื่อสุขภาพ สปา ร้านอาหาร ที่พักนักท่องเที่ยว สถานพยาบาล วัตถุประสงค์ เพื่อให้สถานประกอบการในจังหวัดมหาสารคาม ได้มีการพัฒนาตนเองรองรับการเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวและเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ และสร้าง รายได้ให้แก่ผู้ประกอบการ⁽³⁾

ในปี พ.ศ. 2565 จังหวัดมหาสารคาม ได้ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้ประกอบการที่สนใจเข้า ร่วมกับการประเมินเพื่อรับรองให้เป็น Wellness Center พบว่าไม่มีผู้ประกอบการสมัครเข้าร่วม การรับรองตามข้อมูล⁽³⁾ และในปี 2566 ได้ทำการ กำหนดรูปแบบให้ทุกหน่วยบริการต้องมีการ พัฒนาสถานประกอบการให้ได้รับการรับรองให้ เป็น Wellness Center และได้ทำการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้ประกอบการที่มีความสนใจสมัครเข้าร่วม การรับรอง และมีผู้ประกอบการที่สมัครเข้าร่วม โครงการทั้งสิ้น 10 แห่ง และผ่านการรับรอง 6 แห่ง จนกระทั่งในปี 2567 ได้กำหนดเป็น KPI ระดับ จังหวัด เพื่อประเมินความสำเร็จของการปฏิบัติ ราชการของทุกหน่วยบริการ คือ ทุกอำเภอจะต้อง มีการพัฒนาสถานประกอบให้ยกระดับเป็น Wellness Center อย่างน้อยอำเภอละ 1 แห่ง และ จังหวัดมหาสารคามได้มีการดำเนินการ (วงรอบที่ 1) ประกอบด้วย 1) การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน Wellness Center 2) กำหนดตัวชี้วัดให้ทุกอำเภอ ต้องมีการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อรับการ รับรองเป็น Wellness Center อำเภอละ 1 แห่ง 3) กำหนดบทบาทผู้รับผิดชอบงานให้ชัดเจน 4) ใช้ รูปแบบประเมินเพื่อรับรอง Wellness Center แต่ ผลลัพธ์หลังใช้แนวทางฯ พบว่ายังมีสถาน ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการและผ่านการ รับรองจำนวนน้อย คือ 2 แห่ง ผู้วิจัยมีความสนใจ และต้องการพัฒนางานด้านการส่งเสริมรูปแบบ การพัฒนาสถานประกอบการเพื่อให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่รองรับนโยบาย เศรษฐกิจสุขภาพ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาแบบการพัฒนาสถานประกอบการ ให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่รองรับนโยบายเศรษฐกิจสุขภาพ

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative method) ร่วมกัน โดยใช้กรอบแนวคิดของการพัฒนา Wellness center กระทรวงสาธารณสุข ที่ต้องการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันร่วมกับแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของกมล สุดประเสริฐ⁽⁴⁾ โดยผู้วิจัยได้นำเอาหลักการและขั้นตอนวิจัยของการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของเคมมิสและแม็กแท็กการ์ท (Kemmis, & McTaggart, 1988) เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การปฏิบัติ (Action) 3) การสังเกตการณ์ (Observation) และ 4) สะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection)⁽⁷⁾ กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการ Wellness Center จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการประเมินรับรอง Wellness Center ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การพัฒนารูปแบบการยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม และ แบบประเมิน Wellness Center โดยสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สถิติเชิงอนุมาน ใช้ Paired T-Test เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมก่อนและหลังการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคามใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการ

อธิบาย ตีความ สร้างข้อสรุปด้วยวิธีอุปนัยจากการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม และจากการสัมภาษณ์

พื้นที่ศึกษา

การวิจัยศึกษารูปแบบการพัฒนา Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาเพื่อให้การศึกษารูปแบบในการพัฒนาสถานประกอบการ ร้านวดเพื่อสุขภาพ สปา ร้านอาหาร ที่พักนักท่องเที่ยว และสถานพยาบาล ให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม

ขั้นตอนการวิจัย

การดำเนินงานขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการรวบรวม และศึกษาข้อมูลสถานการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมาและสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานประกอบการในจังหวัดมหาสารคาม

การดำเนินงานขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนารูปแบบ โดยการทำ Focus group ระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสถานประกอบการ รวมถึงการนำรูปแบบที่พัฒนาแล้วไปใช้ในการดำเนินงานจริง

การดำเนินงานขั้นตอนที่ 3 การนำรูปแบบที่พัฒนาไปทดลองใช้จริงในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ สถานประกอบการที่เข้าร่วมขอรับการประเมินในจังหวัดมหาสารคามทุกแห่ง จำนวน 33 แห่ง ได้แก่ ร้านอาหาร 22 แห่ง ร้านวดเพื่อสุขภาพ 6 แห่ง ที่พักนักท่องเที่ยว 3 แห่ง สถานพยาบาล 2 แห่ง

การดำเนินงานขั้นตอนที่ 4 การประเมินและสรุปผลของการใช้รูปแบบการพัฒนาสถานประกอบการ ให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อรองรับนโยบายเศรษฐกิจสุขภาพ

การดำเนินงานขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล เพื่อสะท้อนผลการใช้รูปแบบการพัฒนาสถานประกอบการจากผลการดำเนินงานตามรูปแบบที่ได้ปรับปรุง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับศึกษากระบวนการ
การดำเนินงาน คือ

1. แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการ
การดำเนินการพัฒนารูปแบบยกระดับสถาน
ประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัด
มหาสารคาม เพื่อรองรับนโยบายเศรษฐกิจสุขภาพ
ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน
6 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
การดำเนินการพัฒนา Wellness Center จำนวน
9 ข้อ เป็น แบบ Rating scale

ส่วนที่ 3 แบบประเมินการมี
ส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานพัฒนารูปแบบ
ยกระดับสถานประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน
20 ข้อ เป็นแบบ rating scale

โดยสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติ
เชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
สถิติเชิงอนุมาน ใช้ Paired T-Test เปรียบเทียบ
การมีส่วนร่วมก่อนและหลังการวิจัย

2. แบบเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการ
การพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น
wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อรองรับนโยบายเศรษฐกิจสุขภาพ ได้แก่ แบบ
บันทึกการสนทนากลุ่ม จำนวน 3 ข้อ การวิเคราะห์
เนื้อหา (content Analysis) โดยการอธิบาย ตีความ
สร้างข้อสรุปด้วยวิธีอุปนัยจากการเข้าร่วม
กระบวนการกลุ่ม และจากการสัมภาษณ์

3. แบบประเมิน Wellness Center
จำนวน 5 ประเภท ได้แก่ ร้านอาหาร ร้านนวดเพื่อ
สุขภาพ สปา ที่พักนักท่องเที่ยว และสถานพยาบาล
สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา
ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

การหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการตรวจสอบ
ความตรง (Validity) ของ แบบสัมภาษณ์ด้านความตรง
ของเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบ
โดยนำแบบ สัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
3 คน เพื่อ พิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความตรง
ของเนื้อหา การครอบคลุมเนื้อหา และความชัดเจน
ของการใช้ภาษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการประเมินการมีส่วนร่วม
จะมีการวัดระดับการมีส่วนร่วมเป็น 5 ระดับ
ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
โดยการแปลผลจะพิจารณาจากคะแนนที่ได้จาก
แบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์คิดค่าคะแนนจาก
(คะแนนสูงสุด-คะแนนต่ำสุด)/จำนวนขั้น ผลสรุป
เป็น 5 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมระดับมากที่สุด
มาก ปานกลาง น้อย และระดับน้อยที่สุด สำหรับ
สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่
ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สถิติเชิงอนุมาน
ใช้ Paired T-Test เปรียบเทียบการมีส่วนร่วม
ก่อนและหลังการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม
ถูกนำมา วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา
(content analysis) โดยผู้วิจัยได้ใช้รหัสข้อความ
(coding) และถอดรหัสข้อความจากเทปที่บันทึก
การสนทนากลุ่ม จากนั้นจัดกลุ่มข้อมูลตาม
ประเด็นย่อย และสรุปเป็นประเด็นหลักที่ได้จาก
การสนทนา ทั้งนี้ได้รับการตรวจสอบความถูกต้อง
ของข้อมูลโดยสอบถามระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
และเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์เอกสาร

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการ
จริยธรรมวิจัยของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
มหาสารคาม เลขที่ 10/2567

ผลการวิจัย

1) สถานการณ์ก่อนใช้รูปแบบการพัฒนา

1.1) บริบทการดำเนินงาน ลักษณะสำคัญของสภาพแวดล้อมในการดำเนินงาน ข้อมูลสถานประกอบการในจังหวัดมหาสารคาม แยกตามประเภท ได้แก่ 1) ร้านอาหารภัตตาคาร จำนวน 1,827 ร้าน 2) ร้านนวดเพื่อสุขภาพ จำนวน 73 ร้าน 3) สปา จำนวน 1 แห่ง 4) สถานพยาบาล จำนวน 339 แห่ง 5) ที่พักนักท่องเที่ยว จำนวน 251 แห่ง มีแผนงานและโครงการเพื่อรองรับการพัฒนาสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านบริการเป็นเลิศ (Service Excellence) ตัวชี้วัดที่ จำนวน 1 โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ โครงการอนุรักษ์คุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ปี 2566 กิจกรรมที่ 8 การประชุมผู้ประกอบการสถานบริการเพื่อสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม โดยได้รับงบประมาณในการดำเนินงานจำนวน 8,500 บาท และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเขตสุขภาพที่ 7 ใน Service Plan สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จำนวน 1 โครงการ ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงาน จำนวน 40,000 บาท ข้อมูลทางประชากรของคณะกรรมการและคณะทำงานของการพัฒนารูปแบบการยกระดับของสถานประกอบการ Wellness Center จังหวัดมหาสารคาม พบว่า คณะกรรมการและผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการดำเนินการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มงานหรือรองหัวหน้ากลุ่มงาน จำนวน 2 คน และผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 5 คน บุคลากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 62.5 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 62.5 ลักษณะของตำแหน่งเป็นผู้ปฏิบัติงาน ร้อยละ 75.0 อายุการทำงานส่วนใหญ่มากกว่า 10 ปี ร้อยละ 75.0 การทำงาน

เกี่ยวกับ Wellness Center ส่วนใหญ่เคยปฏิบัติงานหรือผ่านการอบรมเรื่อง Wellness Center ร้อยละ 50.0 ประสพการณ์เกี่ยวกับการเป็นคณะกรรมการประเมินรับรอง Wellness Center ส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการ Wellness Center คิดเป็นร้อยละ 62.5

1.2) ผลการศึกษาความคิดเห็นและการพัฒนาการยกระดับสถานประกอบการ Wellness Center ของจังหวัดมหาสารคาม

เมื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา Wellness Center (ก่อนดำเนินการ) ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1) ด้านความหมายของ Wellness Center คณะกรรมการส่วนใหญ่ทราบว่า คือ มาตรฐานการรับรองสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อรองรับผู้รับบริการอย่างพึงพอใจ แต่ไม่ทราบความหมาย 2) ด้านประเภทของสถานประกอบการ Wellness Center คณะกรรมการส่วนใหญ่ทราบว่า มี 5 ประเภท ได้แก่ ที่พักนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านนวดเพื่อสุขภาพ สปา สถานพยาบาล แต่ยังมีบางส่วนที่ทราบเป็นบางประเภท 3) ด้านเกณฑ์การประเมิน Wellness Center พบว่าส่วนใหญ่ทราบว่า มีหลักเกณฑ์ในด้านสถานที่ ด้านบริการ และด้านความปลอดภัย แต่ทุกคนไม่ทราบเกณฑ์ครบทั้งหมด 4) ด้านเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน Wellness Center ผู้เกี่ยวข้องทราบเพียง 1 ราย คือ SAN+ / Green Health Hotel / นวดไทยพรีเมียม / Wellness Center แต่ส่วนใหญ่ไม่ทราบ 5) ด้านประโยชน์จากการใช้เกณฑ์ Wellness Center ในการพัฒนาตนเองของสถานประกอบการ จากการสัมภาษณ์พบว่า คณะกรรมการทุกคนมีความเห็นว่า มีประโยชน์ต่อทั้งผู้ประกอบการและผู้รับบริการ คือ สถานประกอบการมีมาตรฐานมากขึ้น ผู้รับบริการได้รับความปลอดภัยจากการรับบริการ 6) ด้านความชำนาญในการประเมินเพื่อ

รับรอง Wellness Center ผลการศึกษาคณะกรรมการ
ทุกคนไม่มีความชำนาญในการประเมิน Wellness
Center ตามเกณฑ์ทั้งหมด มีความชำนาญเพียงบาง
ประเภทที่เกี่ยวข้องกับบทบาทงานของตนเอง
เท่านั้น 7) ด้านปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ
ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ผู้ประกอบการไม่มีความ
พร้อมในการปรับปรุงพัฒนาสถานประกอบการ
เพราะขาดทุนทรัพย์และเกณฑ์มีความยาก
ขาดแรงจูงใจในการพัฒนา 8) สิ่งที่ต้องปรับปรุงใน
กระบวนการพัฒนา Wellness Center คณะกรรมการ
ส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการปรับปรุงบูรณาการการ
ดำเนินงานและเกณฑ์ในการวัด ที่ยุ่งยากมาก
เกินไป และควรสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการ
โดยการเพิ่มสิทธิประโยชน์จากการพัฒนา 9) ผล
ของการพัฒนา Wellness Center ที่ส่งผลต่อการ
ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสุขภาพ พบว่าทุกคนมีความเห็น
ว่า Wellness Center มีส่วนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
เพราะเมื่อสถานบริการมีมาตรฐาน จะทำให้นักท่องเที่ยว
มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจ เกิดการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้าง
รายได้มากยิ่งขึ้น

2.3) ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาคุณภาพการดำเนินการ
พัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น
wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม

การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต่อการ
ดำเนินการพัฒนาพัฒนารูปแบบยกระดับ
สถานประกอบการให้เป็น wellness center ใน
จังหวัดมหาสารคาม ก่อนการวิจัย พบว่า ภาพรวม
มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย
เท่ากับ 3.38 (S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณารายด้าน
พบว่า ด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการ
ติดตามและประเมินผล คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.60
(S.D. = 0.10) มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

2. ขั้ววางแผน

สภาพแวดล้อมและลักษณะสำคัญ
ของการดำเนินงานวิเคราะห์และประเมินจุดแข็ง

จุดอ่อนเพื่อรับทราบและสร้างความเข้าใจถึง
สภาพปัญหาของการพัฒนาคุณภาพการบริหาร
จัดการการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการ
ให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม
โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา
Wellness Center ของจังหวัดมหาสารคาม สรุปได้
ดังนี้

2.1) สภาพปัญหาของการพัฒนารูปแบบ
ยกระดับสถานประกอบการให้เป็น wellness center
ในจังหวัดมหาสารคาม

พบว่า การพัฒนารูปแบบยกระดับ
สถานประกอบการให้เป็น wellness center ใน
จังหวัดมหาสารคาม ยังขาดความร่วมมือจาก
ผู้ประกอบการ ขาดการบูรณาการของภาคี
เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ขาดแรงจูงใจของผู้ประกอบการ
ขาดความเข้าใจในเกณฑ์การประเมิน

2.2) แนวทางการดำเนินงานเพื่อ
แก้ปัญหาของการพัฒนารูปแบบยกระดับสถาน
ประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัด
มหาสารคาม

คณะกรรมการมีความเห็นว่า
ต้องมีการบูรณาการกิจกรรม และปรับเกณฑ์
การประเมินให้เหมาะสมกับบริบทของสถาน
ประกอบการ และมีการติดตามประเมินผลเป็น
ระยะ พร้อมทั้งอบรมพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่
ผู้รับผิดชอบงานทั้งในระดับอำเภอและระดับ
จังหวัด พร้อมทั้งมีกิจกรรมประชาสัมพันธ์และ
กิจกรรมสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ประกอบการ

2.3) ตัวชี้วัดควรเป็นอย่างไร

เมื่อทำการศึกษา พบว่า คณะกรรมการ
มีแนวคิดที่ตัวชี้วัดในการพัฒนารูปแบบยกระดับ
สถานประกอบการให้เป็น wellness center ใน
จังหวัดมหาสารคาม ควรกำหนดค่าเป้าหมายให้
สอดคล้องตามบริบทของจังหวัดมหาสารคาม
ควรจะบูรณาการ ที่เกี่ยวข้องกัน และควรจะ
สะท้อนถึงความสำเร็จในเชิงเศรษฐกิจ

ข้อสรุปของคณะกรรมการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม คือ แนวทางการดำเนินงานต้องมีการบูรณาการกิจกรรม และปรับเกณฑ์การประเมินให้เหมาะสมกับบริบทของสถานประกอบการ และมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ พร้อมทั้งอบรม

พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัดพร้อมทั้งมีกิจกรรมประชาสัมพันธ์และกิจกรรมสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ประกอบการ ในส่วนของตัวชี้วัดควรกำหนดค่าเป้าหมายให้สอดคล้องตามบริบทของจังหวัดมหาสารคาม ควรจะบูรณาการตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกัน และควรจะสะท้อนถึงความสำเร็จในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม

ปัญหาการดำเนินงานพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center	ประเด็น	แนวทางแก้ไข
ขาดการบูรณาการการดำเนินงานกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง	กระบวนการทำงาน	ปรับปรุงกระบวนการทำงาน และทำทบทวนตัวชี้วัด
ความพร้อมของผู้ประกอบการทั้งในด้านองค์ความรู้และต้นทุน	การสร้างเสริมศักยภาพผู้ประกอบการ	เพิ่มกิจกรรมการส่งเสริม ศักยภาพให้แก่ผู้ประกอบการ
ความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการของผู้ประกอบการ	การประชาสัมพันธ์และการสร้างแรงจูงใจ	การประชาสัมพันธ์ ให้องค์ความรู้เพื่อเสริมแรงให้แก่ผู้ประกอบการ
องค์ความรู้ในเกณฑ์การประเมินของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงาน	การสร้างเสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่	จัดการอบรมเพิ่มศักยภาพให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงาน

3. ขั้นตอนปฏิบัติ

การดำเนินกิจกรรมการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม มีผลการศึกษา ดังนี้

1) กิจกรรมการทบทวนตัวชี้วัดของการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม และมอบหมายกลุ่มงานรับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษร และประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม ได้มีแนวทางอย่างเป็นระบบในการออกแบบปรับปรุงกระบวนการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness

Center ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินปัจจัยนำเข้า 2) การกำหนดกระบวนการที่สำคัญ 3) การสร้างและออกแบบกระบวนการ 4) การเชื่อมประสานกระบวนการ 5) การนำกระบวนการไปปฏิบัติ 6) การประเมินผล 7) การประเมินกระบวนการ

2) กิจกรรมการทบทวน/จัดทำขั้นตอนการดำเนินการ/ Flow Chart ของกระบวนการหลัก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม มีนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพในพื้นที่จังหวัด กล่าวคือ ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดระดับกระทรวง และตัวชี้วัดระดับเขตสุขภาพ ได้แก่ ตัวชี้วัดระดับกระทรวง ดังนี้ การเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการ Wellness Center 700 แห่ง

ตัวชี้วัดระดับเขตสุขภาพ ดังนี้ การเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการ Wellness ร้อยละ 200 และตัวชี้วัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการ Wellness อำเภอละ 1 แห่ง และมีกระบวนการในการดำเนินงานเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ชี้แจงตัวชี้วัด และบูรณาการกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง 2) อบรมพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ผู้ประเมิน 3) ประชาสัมพันธ์โครงการ 4) ส่งเสริมและพัฒนา 5) ประเมินผลเพื่อรับรองสถานประกอบการ

3) กิจกรรมการปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินการ/ Flow Chart ของกระบวนการหลัก (5 กระบวนการ) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม มีกิจกรรมการปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินการ/ Flowchart ของกระบวนการหลัก โดยประกอบไปด้วย 7 กระบวนการหลัก ได้แก่ 1) จัดประชุมทบทวนปัญหาอุปสรรคประจำปีงบประมาณ 2567 2) จัดประชุมจัดทำแผนและถ่ายทอดตัวชี้วัดและแนวทางการดำเนินงาน 3) ให้องค์ความรู้เรื่องเกณฑ์การประเมินแก่ผู้รับผิดชอบงานระดับอำเภอ/ระดับจังหวัด 4) มีการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ 5) มีการติดตามและประเมินผลเพื่อรับรองสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center 6) มีการให้รางวัลเพื่อเป็นการเสริมแรง 7) มีการทบทวนผลงานทั้งกระบวนการทั้งหมด เพื่อกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานในปีต่อไปให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

4) กิจกรรมการจัดทำคู่มือมาตรฐานการดำเนินงานพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพเป็นไปตามข้อกำหนด ดังนี้ 1) มอบหมายงานที่ชัดเจน โดยมีคำสั่งและทำเนียบผู้รับผิดชอบงานและมี KPI ที่กำกับการดำเนินงานมีการถ่ายทอดและจัดทำ KPI

รายบุคคล 2) มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานและบทบาทในการปฏิบัติงานที่มีการบูรณาการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์การประเมินให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน 3) มีการนิเทศงานติดตามงานปีละ 2 ครั้ง มีการติดตามตรวจเยี่ยมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาสถานประกอบการ 2 ครั้ง/แห่ง 4) มีการตรวจประเมินจากหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก (ระดับเขต ระดับกระทรวง) และมี 5) การให้รางวัลเพื่อเสริมแรงให้แก่ผู้ประกอบการ

5) กิจกรรมการสรุปและเผยแพร่การปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จากการพัฒนา/ปรับปรุงกระบวนการทำงานของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม มีการสรุปและจัดทำการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จากการพัฒนา/ปรับปรุงแนวทางการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม

3.1 ผลการศึกษาการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center

3.1.1 ขั้นตอนการสังเกตผลการปฏิบัติงาน

โดยการสังเกตจากการประชุมกลุ่ม (Focus Group) และการบันทึก พบว่าผู้เข้าร่วมวิจัยร่วมแสดงความคิดเห็นขณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยได้เล่าถึงประสบการณ์การพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ของจังหวัดมหาสารคาม ที่ผ่านมาและการเข้าร่วมกิจกรรมการประเมินและพัฒนาสถานประกอบการซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มมีความสนใจในการร่วมกิจกรรม ได้ซักถามประเด็นข้อสงสัยในหลักเกณฑ์การประเมินเพื่อรับรอง Wellness Center

การติดตามผลการดำเนินกิจกรรม โดยใช้แบบบันทึกการประเมินผล Wellness Center ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มจากการวิจัยทุกระยะรวมทั้งข้อคิดเห็น ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ระยะก่อนดำเนินงาน

ระยะก่อนดำเนินการพัฒนากระบวนการจะยังไม่มีมีการบูรณาการกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนา Wellness Center เข้ากับกิจกรรมโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัน และยังไม่มี การวางรูปแบบการติดตามและประเมินผล และ ยังไม่มีกิจกรรมเพื่อเสริมแรงในการดึงดูดให้ ผู้ประกอบการเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ผู้ประกอบการ เข้าร่วมกิจกรรมยังมีน้อย

2) ระยะดำเนินการ

ระยะดำเนินงานมีการกำหนดมอบหมายผู้รับผิดชอบงานอย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีเกณฑ์การวัดที่ชัดเจน มีการบูรณาการงานที่เกี่ยวข้องกันมีการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ มีเป้าหมายที่ชัดเจน และผู้บริหารให้ความสำคัญกับการดำเนินงาน

3) ระยะเสร็จสิ้นกระบวนการ

การพัฒนาแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคาม มีการบูรณาการกิจกรรมร่วมกับโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการให้องค์ความรู้แก่บุคลากร/ พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ มีการประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร การให้รางวัลที่สร้างความพึงพอใจเป็นแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการสื่อสารกันมากขึ้น รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมาช่วยให้ประหยัดเวลาและงบประมาณในการดำเนินการประเมินรับรอง Wellness Center

พบว่าสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการเพื่อรับการรับรอง Wellness Center จำนวนทั้งหมด 33 แห่ง ผ่านการรับรอง 26 แห่ง (ร้อยละ 78.8) จำแนกตามประเภท ได้ดังนี้ 1) ร้านอาหาร/ภัตตาคาร เข้าร่วมโครงการทั้งหมด จำนวน 22 แห่ง ผ่านการรับรอง 16 แห่ง (ร้อยละ 72.7) 2) นวดเพื่อสุขภาพ เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 6 แห่ง ผ่านการรับรอง 5 แห่ง (ร้อยละ 83.3) 3) ที่พักนักท่องเที่ยว เข้าร่วมโครงการทั้งหมด จำนวน 3 แห่ง ผ่านการรับรอง 3 แห่ง (ร้อยละ 100.0) 5) สถานพยาบาล เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 2 แห่ง ผ่านการรับรอง 2 แห่ง (ร้อยละ 100) การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม

การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม หลังการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 (S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ด้านที่ 3 การมีส่วนร่วมในการทบทวนกระบวนการทำงาน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 (S.D. = 0.10) มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต่อการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า

ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจพบว่ามีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต่อการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น wellness center ในจังหวัดมหาสารคามการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นมากกว่าก่อนการวิจัย แสดงว่าในระยะ

ก่อนและหลังการวิจัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value = 0.0057)

ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และระดับคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นมากกว่าก่อนการวิจัย แสดงว่าในระยะก่อนและหลังการวิจัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 (P-value = 0.0452)

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการทบทวนกระบวนการทำงาน

พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นมากกว่าก่อนการวิจัย แสดงว่าในระยะก่อนและหลังการวิจัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (P-value = 0.0179)

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และระดับคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นมากกว่าก่อนการวิจัย แสดงว่าในระยะก่อนและหลังการวิจัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (P-value = 0.0211)

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต่อการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม (n = 8)

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	P-value
1) ด้านการร่วมตัดสินใจ				
ก่อนการเข้าร่วมวิจัย	2.96	0.233	3.92	0.0057*
หลังการเข้าร่วมวิจัย	4.11	0.176		
2) ด้านการร่วมดำเนินงาน				
ก่อนการเข้าร่วมวิจัย	3.45	0.337	2.43	0.0452*
หลังการเข้าร่วมวิจัย	4.00	0.368		
3) ด้านการทบทวนกระบวนการดำเนินงาน				
ก่อนการเข้าร่วมวิจัย	3.50	0.233	3.0759	0.0179*
หลังการเข้าร่วมวิจัย	4.27	0.104		
4) ด้านการติดตามและประเมินผล				
ก่อนการเข้าร่วมวิจัย	3.60	0.124	2.9587	0.0211*
หลังการเข้าร่วมวิจัย	4.17	0.068		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.1.2 ขั้นตอนการสะท้อนผล การปฏิบัติ

1. การจัดประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม จากผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด 8 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มงานหรือรองหัวหน้ากลุ่มงาน จำนวน 2 คน ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 5 คน ผลการดำเนินกิจกรรมได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 โครงสร้าง คือ โครงสร้างการดำเนินการพัฒนาคุณภาพสถานประกอบการ Wellness Center โดยผู้บริหารและผู้ร่วมงานให้ความสำคัญ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยมีผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานประกอบการร่วมกันดังนี้ 1) กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ผู้รับผิดชอบตัวชี้วัดหลัก Wellness Center และสถานประกอบการนวดเพื่อสุขภาพและสปา 2) กลุ่มงานอนามัยสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย ผู้รับผิดชอบงานสุขาภิบาลอาหารและผู้ประเมิน SAN+ และ Green Health Hotel 3) กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข ผู้รับผิดชอบงานอาหารปลอดภัยและสถานพยาบาล

องค์ประกอบที่ 2 มีเครือข่าย ในการร่วมดำเนินงาน ได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานระดับอำเภอ ชมรมผู้ประกอบการร้านนวด ชมรมผู้ประกอบการร้านอาหาร เทศบาล ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพเขต 7 ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น คณะกรรมการเมืองสมุนไพรจังหวัดมหาสารคาม

องค์ประกอบที่ 3 มีการบูรณาการงานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อลดภาระในการรับประเมินให้แก่ผู้ประกอบการ และ

เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ได้แก่ ลดงบประมาณในการดำเนินงานกิจกรรมการออกประเมินในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกัน และเพิ่มความพึงพอใจให้แก่ผู้ประกอบการโดยมีการบูรณาการงานกันระหว่างกลุ่มงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กลุ่มงานอนามัยสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข ร่วมกับนโยบายผู้ว่าราชการจังหวัด ได้แก่ มหาสารคามเมืองอาหารดี (MGFH : Mahasarakham Good Food Good Health)

องค์ประกอบที่ 4 การติดตามและประเมินผล มีการติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบ มอบหมายผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน มีการตรวจเยี่ยมเพื่อเสริมพลังและส่งเสริมพัฒนาเพื่อให้ผู้ประกอบการได้พัฒนาตนเองตามเกณฑ์ที่กำหนด

องค์ประกอบที่ 5 การให้รางวัลและประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมแรงให้แก่ผู้ประกอบการ จัดเวทีในการมอบรางวัลให้แก่ผู้ประกอบการได้รับการสร้างแรงจูงใจและได้ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เกิดการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการรายอื่นๆ อยากจะเข้าร่วมโครงการมากยิ่งขึ้น

2. การคืนข้อมูลการดำเนินงาน พัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารการดำเนินงานมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center มากขึ้น มีสถานประกอบการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อขอรับการรับรองมากขึ้น และผ่านการรับรองมากขึ้น เกิดการบูรณาการงานประหยังบประมาณในการออกตรวจประเมินทั้งในส่วนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม และในส่วนของผู้ประกอบการในแง่ของการเตรียมตัวเพื่อรับการประเมินจากผู้ประเมินลดจำนวนครั้งลงให้เหลือเพียง 1 ครั้ง เพิ่มความพึงพอใจให้แก่ผู้ประกอบการ

การอภิปรายผล

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีความเหมาะสมกับบริบทและเนื้อหาของงานวิจัยนี้ ที่ต้องการความร่วมมือระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายใต้บทบาทของกระทรวงสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาสถานประกอบการเพื่อให้เกิดการพัฒนา Wellness Center การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนำหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการและเชิงคุณภาพมาใช้ร่วมกัน และสามารถตอบโจทย์สำหรับงานวิจัยนี้ได้เป็นอย่างดีในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้ 1) การผลักดัน Wellness Center เป็นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการระดมองค์ความรู้และพันธกิจของแต่ละกลุ่มงานที่รับผิดชอบเพื่อนำมาเสนอแนะแนวทางในการร่วมกันพัฒนา 2) การสร้างแนวทางในการดำเนินการพัฒนาสถานประกอบการ Wellness Center ต้องอาศัยความร่วมมือและความเห็นชอบร่วมกันจากผู้รับผิดชอบงานทุกกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสะท้อนแนวทางให้ครอบคลุมในทุกประเด็นเพื่อให้เกิดแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพ 3) การใช้วิจัยเชิงคุณภาพทำให้เข้าใจมุมมองของผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับระบบการทำงานด้านการขับเคลื่อนนโยบายและพัฒนาสถานประกอบการ Wellness Center โดยเมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยจนเสร็จสิ้นกระบวนการพบแนวทางในการพัฒนาสถานประกอบการ ซึ่งประกอบด้วย 7 กระบวนการหลัก ได้แก่ 1) จัดประชุมทบทวนปัญหาอุปสรรคประจำปีงบประมาณ 2567 2) จัดประชุมจัดทำแผนและถ่ายทอดตัวชี้วัดและแนวทางการดำเนินงาน 3) ให้องค์ความรู้เรื่องเกณฑ์การประเมินแก่ผู้รับผิดชอบงานระดับอำเภอ/ระดับจังหวัด 4) มีการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการ 5) มีการติดตามและประเมินผลเพื่อรับรองสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center 6) มีการ

ให้รางวัลเพื่อเป็นการเสริมแรง 7) มีการทบทวนผลงานทั้งกระบวนการทั้งหมด เพื่อกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานในปีต่อไปให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น และพบว่าผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา Wellness Center เพิ่มขึ้นหลังการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 (S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านที่ 3 การมีส่วนร่วมในการทบทวนกระบวนการทำงาน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 (S.D. = 0.10) มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่าผลลัพธ์ของการดำเนินงานตามรูปแบบที่พัฒนาสถานประกอบการดังกล่าวมีสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการมากขึ้นจากปี 2566 จำนวน 6 แห่ง ปี 2567 เป็นจำนวน 33 แห่ง และผ่านการรับรองมากขึ้น เป็นจำนวน 26 แห่ง โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฐฐานต์ ศรีษะเกตุ⁽⁵⁾ ที่ว่าปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาให้บริการในร้านอาหารคือปัจจัยการส่งเสริมด้านการตลาด และสอดคล้องกับ กิแก้ว แสงพระจันทร์⁽⁶⁾ ที่พบว่า แนวทางการยกระดับคุณภาพการบริการด้านอาหารจะต้องมีการประกันคุณภาพและมีการสร้างความเชี่ยวชาญให้แก่พนักงาน

ข้อยุติ

การพัฒนารูปแบบยกระดับสถานประกอบการให้เป็น Wellness Center ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อรองรับนโยบายเศรษฐกิจสุขภาพต้องทำการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยการศึกษาวิจัยแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นวงจร เพื่อประเมินและปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาจากท่านเภสัชกรบุญถม ปาปะแพ รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม และหัวหน้ากลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข หัวหน้ากลุ่มงานอนามัยสิ่งแวดล้อม และอาชีวอนามัย รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องทุกท่านในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม ที่ช่วยกรุณาให้คำชี้แนะในการทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมเก็บข้อมูลจนทำให้งานวิจัยครั้งนี้ลุล่วงผ่านไป ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. รายละเอียดตัวชี้วัดกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 (ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1). กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2566.
2. กองการแพทย์ทางเลือก. เกณฑ์การประเมิน ศูนย์เวชเนส. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด; 2564.
3. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม. แผนยุทธศาสตร์ระบบสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2567. มหาสารคาม: กลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์สาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม; 2566.
4. กมล สดประเสริฐ. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร: เจ เอ็น ที; 2540.
5. ณิชฐกานต์ ศรีชะเกษ. แผนธุรกิจนวดแผนไทย สปา ร้าน Lanna Thai Massage & Spa. (วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ; 2560.
6. กิแก้ว แสงพระจันทร์. แนวทางการยกระดับคุณภาพการบริการร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวชาวลาว นครปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัทยุบลราชธานี). อุบลราชธานี: 2563.
7. Kemmis, S., & Mc Taggart, R. The action research reader. Geelong. Deakin University Press; 1988.